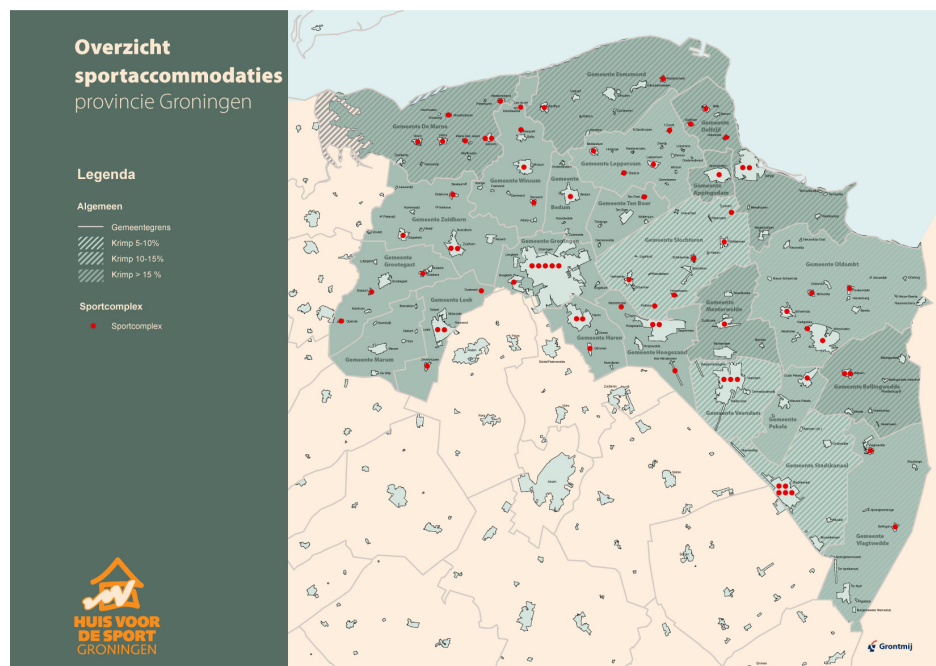

Onderzoek Sportaccommodaties in de provincie Groningen

Sportaccommodaties in kaart

Huis voor de Sport Groningen
juni 2012
door L. de Vries, R. Panneman, S. Smuling
in samenwerking met Grontmij

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Achtergrond/aanleiding	3
1.2	Onderzoeksopzet	3
1.3	Leeswijzer	5
2	Methode van onderzoek	6
2.1	Werkwijze	6
2.2	Respons	6
3.	Trends, ontwikkelingen en definities	7
3.1	Landelijke trends en ontwikkelingen	7
3.2	Ontwikkelingen provincie Groningen	8
4	Resultaten van het onderzoek	11
4.1	Resultaten op provinciaal en gemeentelijk niveau	11
4.1.1	Diverse categorieën	11
4.1.2.	Gebruikers	16
4.1.3	Eigendom	16
4.1.4	Beheer- en exploitatieconstructie	16
4.1.5	Exploitatieoverzicht en bijdrage gemeente	16
4.1.6	Onderhoudstaat en meerjaren onderhoudsplanning	16
4.1.7.	Bezettingspercentages	16
4.1.8	Bestaande plannen	17
4.1.9	Behoeftepeiling afstemming en ondersteuning	17
5	Conclusies en slotbeschouwing	18
5.1	Conclusies	18
5.2	Slotbeschouwing	19
Bijlagen		
	Bijlage 1: Sportaccommodaties in kaart – bovenlokaal en lokaal	21
	Bijlage 2: Overzicht sportaccommodaties	22
	Bijlage 3: Resultaten inventarisatieonderzoek gemeenten	23

1 Inleiding

1.1 Achtergrond en aanleiding

Van oudsher zijn gemeenten in Nederland verantwoordelijk voor onderhoud, beheer en exploitatie van de zogenaamde traditionele sportaccommodaties binnen de gemeentegrenzen. Met deze sportaccommodaties wordt hier bedoeld:

- overdekte en openluchtwembaden;
- sportparken (voetbalvelden, hockeyvelden, tennisparken, e.d.);
- sporthallen;
- gymnastieklokalen;
- clusteringen van deze voorzieningen.

De gemeentelijke bemoeienis met genoemde traditionele sportvoorzieningen wordt vaak ingegeven door het uitgangspunt dat een gemeente het bestaan van dergelijke accommodaties van maatschappelijk belang acht, maar dat commerciële exploitatie daarvan niet mogelijk is. Althans niet zonder (aanzienlijke) overheidsteun, hetzij in de realisatie, hetzij in de exploitatie, soms zelfs allebei.

In heel veel gevallen voeren de gemeenten de daarbij behorende uitvoerende taken zoals onderhoud, beheer en exploitatie ook nog (gedeeltelijk) zelf uit. Echter, in toenemende mate worden uitvoerende taken op dit gebied overgedragen aan andere (maatschappelijke en commerciële) organisaties, inclusief exploitatie- of subsidiebijdragen door de gemeente op basis van prestatieafspraken. Inmiddels is in Nederland een woud van sterk uiteenlopende beheer en exploitatievarianten ontstaan, variërend van het volledig in eigen beheer uitvoeren door gemeenten tot volledige privatisering en alle varianten daar tussen in. Dat verschilt ook nog eens per accommodatiesoort. En het komt bovendien niet zelden voor dat in een gemeente verschillende beheersconstructies worden toegepast. Vaak is dat uit historische overwegingen, vanuit opportunisme, toevallige wensen van derden of financiële noodzaak bij een gemeente ontstaan en is er zelden sprake geweest van een weloverwogen principiële integrale keuze. Mede daardoor blijkt een opportunistisch gekozen overdracht van taken aan een derde partij meestal niet bestendig en staat men toch weer bij de gemeente op de stoep voor extra middelen. Vooral bij uitbesteding van werkzaamheden aan sportverenigingen komen gemeenten en verenigingen na verloop van tijd terug op eerder overeengekomen afspraken betreffende verzelfstandiging. Een sportvereniging heeft immers nooit als kerntaak het beheer en exploitatie van sportvoorzieningen.

Tijdens een rondgang langs alle gemeenten werd bevestigd dat bovenstaand beeld ook in provincie Groningen van toepassing is. Als alles overal tot tevredenheid van sporters, sportverenigingen, gemeenten en derden zou functioneren, zou er geen enkele reden zijn om hier te spreken van een (naderend) probleem en er een notitie aan te wijden.

Maar het tegendeel is waar: tijdens gesprekken met gemeenten blijkt dat veel gemeenten worstelen met het vraagstuk over hoe in de nabije toekomst om te gaan met de diverse sportaccommodaties en een passend antwoord te vinden op de veelheid van problemen die in dat verband op de gemeenten en (georganiseerde) sport af komen.

1.2 Onderzoekopzet

Probleemstelling

In de provincie Groningen worden vrijwel alle gemeenten geconfronteerd met:

- financiële tekorten en noodzaak tot forse bezuinigingen;
- als gevolg daarvan de noodzaak tot ingrijpende keuzes op het gebied van de niet wettelijke taken, waaronder sport, recreatie en bewegen

In een aantal gemeenten in de provincie gelden daarnaast nog de volgende problemen:

- vergrijzing en ontgroening
- krimp
- afname of zelfs verdwijnen voorzieningen

De sportsector bij de gemeenten levert het volgende beeld op:

Ambtelijke ondersteuning:

- vergrijzend ambtelijk apparaat in sportsector en vaak geen middelen voor opvolging;
- afnemende ambtelijke kennis op gebied van sport, recreatie en bewegen;
- steeds minder beschikbare ambtelijke tijd en aandacht op dit terrein;
- steeds complexere vraagstukken.

Inwoners:

- in sommige gemeenten stagnerende sport- en bewegingsdeelname;
- voor sommige doelgroepen toenemende ongezonde leefstijl;
- overgewicht bij kinderen.

Sportverenigingen:

- tekort aan vrijwilligers bij sportverenigingen;
- teruglopend aantal jeugdleden bij sportverenigingen;
- vermindering sponsorinkomsten;
- toename regelgeving;
- voortbestaan veel sportverenigingen staat op het spel.

Sportaccommodaties:

- vraag en aanbod van sportmogelijkheden lopen uiteen;
- leegstand sportaccommodaties;
- achterstallig onderhoud sportaccommodaties;
- exploitatietekorten sportaccommodaties;
- veel gemeenten kijken niet over gemeentegrenzen heen.

Kortom, de situatie met betrekking tot sport en recreatie in de provincie is niet altijd even gezond. Het spreekt echter voor zich dat de mate waarin voornoemde problemen zich voordoen van gemeente tot gemeente zullen verschillen. In het algemeen kan wel worden gesteld dat naarmate eerstgenoemde algemene problemen zich binnen een gemeente meer voordoen, de tweede categorie sportspecifieke problemen groter zullen zijn in aantal en aard.

Daarbij kan op het gebied van sport, recreatie en bewegen een onderscheid worden gemaakt tussen:

- de gelegenheid tot sportbeoefening door middel van het aanbieden en in stand houden van sportaccommodaties enerzijds, dus onderhoud, beheer en exploitatie, en
- het stimuleren van sportbeoefening en een gezonde leefstijl anderzijds. Dus het aanbieden van een breed pakket aan adviezen aan individuen en verenigingen en het verzorgen en uitvoeren van een breed pakket aan sportieve en recreatieve activiteiten.

Vanzelfsprekend hebben beide onderdelen van het sportbeleid een relatie met elkaar. Verder kan worden gesteld dat de gemeenten van het totale jaarlijkse sportbudget slechts een fractie uitgeven aan voornoemde tweede categorie – de sport en beweging stimuleringsactiviteiten en verenigingsondersteuning - en vaak meer dan 95% aan onderhoud, beheer en exploitatie van sportaccommodaties.

Problematiek rondom de sportaccommodaties in de provincie Groningen, mede in relatie tot de dreigende kwetsbare positie van de beschikbare ambtelijke capaciteit bij gemeenten is zorgelijk. Als er op dit terrein niets gebeurt dan zal iedere gemeente zijn eigen afweging maken en met vallen en opstaan een aantal sportaccommodaties in stand proberen te houden, vaak onder druk van bevolking en gemeenteraad. Dat zijn dan vaak ad hoc oplossingen met weinig lange termijn perspectief en niet of nauwelijks afstemming met andere gemeenten.

Er zullen dan per saldo in de hele provincie meer sportvoorzieningen in leven worden gehouden dan er op basis van vraag en aanbod en een gezonde exploitatie noodzakelijk is. Zodoende wordt het in totaliteit beschikbare geld voor onderhoud, beheer en exploitatie over teveel voorzieningen verdeeld, waardoor de onderhoudstaat nog verder achteruit gaat. Dit leidt weer tot nog meer vraaguitval en een toename van de leegstand. Een vicieuze cirkel daarom met weinig of geen ruimte meer voor visie, perspectief en gemeenteoverstijgende aanpak. Maar ook desastreus voor het leefbaarheidsniveau van diverse regio's en daarbinnen ook voor sport en bewegen.

Het is duidelijk dat er iets moet gebeuren om aan deze dreigende uitzichtloze situatie een einde te maken. Het is daarnaast ook duidelijk dat de afzonderlijke gemeenten er zelf niet altijd uitkomen en dat er een integrale aanpak met daarbij externe ondersteuning nodig is.

Om te beginnen zou het wenselijk zijn om de huidige situatie met betrekking tot sportaccommodaties in de provincie volledig en systematisch in kaart te brengen.

Gegeven de voorgaande informatie is onderstaande probleemstelling, doelstelling en vraagstelling geformuleerd. Deskresearch, kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeksmethoden zullen worden gebruikt om tot het onderzoeksresultaat te komen.

Probleemstelling:

Hoe is de huidige situatie op het gebied van sportaccommodaties in de provincie Groningen?

Doelstelling

Het onderzoek heeft als doel alle sportaccommodaties in de provincie Groningen in kaart te brengen. Daarbij zullen in ieder geval de volgende aspecten worden geïnventariseerd:

- diverse categorieën (zwembaden, sporthallen, gymlokalen, sportparken, e.d.) per gemeente: aard, omvang, spreiding;
- gebruikers: verenigingen (ledenaantallen, leeftijdopbouw, aantal vrijwilligers), particulieren;
- eigendom: gemeente of derden;
- beheer- en exploitatieconstructie: eigen beheer, verzelfstandigd of geprivatiseerd;
- exploitatieoverzicht en bijdrage gemeente;
- onderhoudstaat en meerjaren onderhoudsplanung;
- bezettingspercentages; verloop in de tijd;
- bestaande plannen met betrekking tot huidige en/of toekomstige accommodaties en sportverenigingen;
- behoeftepeiling m.b.t. afstemming, samenwerking, integrale aanpak en externe ondersteuning door Huis voor de Sport Groningen.

Dit zal leiden tot een compleet en overzichtelijk beeld van de huidige situatie in de provincie Groningen. De kaart die ontstaat blijft vervolgens een dynamisch instrument, waar veranderingen in opgenomen kunnen worden. De aantallen van accommodaties uit inventarisatie kunnen afwijken van andere organisaties die ook inventarisatie hebben gedaan, doordat andere definities zijn gehanteerd. De gegevens uit dit onderzoek zijn betrouwbaar, maar kunnen afwijking hebben binnen 2% marge. Aan de hand van deze inventarisatie worden aanbevelingen gedaan om te komen tot een gedragen integrale aanpak op het gebied van sportaccommodaties ter ondersteuning van de afzonderlijke gemeenten.

1.3 Leeswijzer

Na de inleiding waarin is beschreven wat de achtergrond, aanleiding en onderzoeksopzet is, zal in hoofdstuk 2 de methode van onderzoek worden beschreven. In hoofdstuk 3 worden de trends, ontwikkelingen en definities beschreven, zowel landelijk als ook specifiek voor de provincie Groningen. De resultaten van het onderzoek met de te verwachten knelpunten en conclusies worden in hoofdstuk 4 beschreven. Tenslotte worden in hoofdstuk 5 aanbevelingen gedaan.

2. Methode van onderzoek

2.1 Werkwijze

Voor de opzet en uitvoering van het onderzoek zijn verschillende methodische beslissingen genomen. In de vorige paragraaf is de probleemstelling en doelstelling geformuleerd. In deze paragraaf zal de onderzoeksvorm en aanpak aan bod komen.

Onderzoeksvorm

Het gaat om een kwantitatief onderzoek. Het verzamelen van gegevens om een totaaloverzicht van sportaccommodaties weer te geven staat centraal.

Onderzoeksaanpak

Binnen dit onderzoek is gekozen voor een gefaseerde onderzoeksaanpak. De eerste fase richt zich op deskresearch om de context waarbinnen het onderzoek zal plaatsvinden duidelijk te krijgen. Trends en ontwikkelingen op dit gebied zijn gevonden in relevante literatuur. In de tweede fase zijn via deskresearch alle sportaccommodaties van de provincie Groningen op adresniveau in een bestand gezet. Voor het verzamelen van de data zijn gegevens vanuit de digitale gemeentegidsen overgenomen. Daarnaast zijn sportvoorzieningen toegevoegd door gebruik te maken van bestaande lijsten van accommodaties die te vinden zijn op internet. De gegevens per gemeente zijn gecontroleerd door de ambtenaar sportzaken van de desbetreffende gemeente. Alle gegevens van de sportaccommodaties zijn verwerkt in het Geografisch Informatie Systeem (GIS). Het systeem is een informatiesysteem waarmee gegevens van sportaccommodaties of informatie over deze objecten kan worden opgeslagen, beheerd, bewerkt, geanalyseerd, geïntegreerd en gepresenteerd. Het systeem kan ook de krimp en niet-krimp gebieden op de geografische kaarten laten zien. Het zorgt ervoor dat feitelijke gegevens worden gevisualiseerd en met elkaar in verband gezet kunnen worden.

In de derde fase is een interview afgenomen met ambtenaren sportzaken van gemeenten die meegewerkt hebben aan het onderzoek. De gemeenten bestaan uit krimp- en niet-krimp gemeenten. De gemeenten uit de provincie zijn allemaal aangeschreven door middel van een brief met uitleg over het onderzoek. Gemeenten werden verzocht om schriftelijk te reageren als zij medewerking wilden verlenen aan het onderzoek. Vervolgens is een halfgestructureerd interview afgenomen met de ambtenaar sportzaken. Bij het afnemen van dit interview stond het vergaren van informatie centraal. De interviews met gemeenten richtten zich onder andere op de bezetting van accommodaties, onderhoudsstaat, beheersvorm en kerntaakdiscussie.

Deze research samen geeft informatie die de basis vormt voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag.

2.2. Respons

Niet alle gemeenten hebben medewerking verleend aan het onderzoek. Redenen om geen medewerking te verlenen varieerden van niet gebruik willen maken van krimpgebieden als niet-krimp gemeente tot bijvoorbeeld het zelf onderzoek doen naar gebiedsgerichte aanpak leefbaarheid (in Delfzijl, Eemsmond, Appingedam en Loppersum). Er hebben in totaal 14 gemeenten toegezegd hun medewerking te verlenen. Van 12 gemeenten zijn ook daadwerkelijk aanvullende gegevens verkregen. Hiervan zijn 5 gemeenten uit de krimpgebieden.

3. Trends, ontwikkelingen en definities

In dit hoofdstuk worden in het eerste deel de trends en ontwikkelingen beschreven, zowel op landelijk gebied als specifiek voor de provincie Groningen. Vervolgens worden definities gegeven van onderdelen die terug komen in het inventarisatieonderzoek.

3.1 Landelijke trends en ontwikkelingen

Recessie

De Nederlandse regering kiest de komende jaren voor forse bezuinigingen. De gevolgen van de recessie worden op lokaal niveau de komende jaren voelbaar. Gemeenten moeten vanaf 2010 of 2011 gaan bezuinigen. Als het gaat om sportaccommodatiebeleid kijken gemeenten waarop zij kunnen bezuinigen en waarvoor ze extra inkomsten kunnen genereren.¹ Voorbeelden zijn privatiseren van sportaccommodaties, onderhoud neerleggen bij sportverenigingen, tarieven omhoog.

Invloed van ongeorganiseerde sport op ruimtelijke ordening van gemeenten

Het aantal ongeorganiseerde sporters (o.a. wandelaars, fietsers, skaters) neemt jaarlijks toe. Sportaccommodaties worden niet alleen gecreëerd voor de georganiseerde sporters, maar kunnen ook ingericht worden naar de behoeften van de ongeorganiseerde sporter.

Vergroten van sportparticipatie Olympisch Plan 2028

Het doel van het Olympisch Plan 2028 is onder andere om tenminste 75% van de bevolking aan het sporten te krijgen. Daarvoor zijn alle sportvoorzieningen van belang en dus ook de sportaccommodaties. De sportaccommodaties moeten betaalbaar blijven. Het is zaak om efficiënt om te gaan met de beschikbare accommodaties.

Multifunctionele sportaccommodaties

Een multifunctionele accommodatie is een gebouw waarin diverse partijen centraal zijn gevestigd. Het clusteren van diverse voorzieningen in multifunctionele accommodaties kent veel voordelen voor de gemeente, de participerende organisaties en de bezoekers. Te denken valt aan ruimtewinst, een breder aanbod van activiteiten en efficiënter gebruik. Het centreren van sport en welzijn op één plek past binnen de tijd waarin geleefd wordt. Mensen hebben het druk met werk, kinderen en sporten. Het creëren van een sportpark geconcentreerd op één plek heeft mede als voordeel dat er quality time met het gehele gezin kan plaatsvinden.

3.2 Ontwikkelingen provincie Groningen

Krimp

De Nederlandse bevolking blijft groeien, rond 2035 is het aantal inwoners van 18 miljoen bereikt². In de provincie Groningen is er sprake van krimp ofwel bevolkingsdaling. Er zijn drie gebieden waar krimp merkbaar en zichtbaar is. Dit zijn Noordoost- Groningen, Oost- Groningen en gemeente De Marne. De leeftijdopbouw in de gebieden verandert ook. Jonge mensen en gezinnen trekken weg. De mensen die er blijven wonen worden ouder. In gebieden met krimp zien we leegstaande of onverkochte huizen. Voorzieningen zoals winkels, sportclubs en scholen zijn steeds moeilijker in stand te houden. Uiteindelijk komt de leefbaarheid van de gebieden in de knel.³

Vergrijzing/ ontgroening

Het totale inwonertal van de provincie bedroeg per 1 januari 2005 575.100 personen. Verwacht wordt dat het inwonertal in 2010 zal groeien tot 585.700 en in 2020 tot 611.700. De bevolking in Groningen nam in de periode 2000 – 2010 met 9% toe. Dat is (iets) minder dan de gemiddelde groei van de Nederlandse bevolking. Binnen de totale demografische ontwikkeling is er sprake van een afname van het aantal personen in de jongere leeftijdscategorieën en een sterke stijging van het aantal ouderen, aangeduid met ontgroening en vergrijzing van de samenleving.⁴ Voor

¹ VSG/WJH Mulier Instituut, (2009) 'Recessiepeiling Gemeenten 2009 eerste resultaten'

² SCP, (2003) 'Rapportage Sport'

³ Provincie Groningen, 'Kijk op Krimp'

⁴ Vergrijzing en provinciaal beleid, (2005)

het accommodatiebeleid in de Groninger gemeenten heeft dit consequenties. Door de ontgroening verdwijnen dorpscholen en heeft de gemeente geen wettelijke verplichting voor het in stand houden van een gymzaal.

Leeftijd/ jaartal	2000	2010	2020
55+	24.4	28.5	32.0
65+	14.5	15.3	18.8
75+	6.9	7.0	7.6

Tabel 1 Percentage ouderen van het totaal van de Groninger bevolking

3.3 Definities

In de volgende paragrafen worden definities gegeven van een aantal onderdelen, dat terug komt in het inventarisatieonderzoek van de sportaccommodaties.

Eigendomsvorm

Daar waar de gemeente eigenaar is van een accommodatie komen de investeringen in de accommodatie automatisch voor rekening van de gemeente. Is de gemeente geen eigenaar van de sportaccommodatie, dan is er juridisch geen verplichting. Echter in de praktijk zie je dat bij ingrijpende onderhoudswerkzaamheden de betreffende eigenaar hiervoor een subsidieverzoek indient bij de gemeente en de gemeente dus alsnog een bijdrage levert. Vanuit het verleden zijn er verschillende constructies van eigendomsvormen ontstaan. Dit heeft mede te maken met de politieke wisselingen en de financiële situatie van de gemeenten.

Beheersvormen

Er zijn verschillende beheersvormen voor het beheren van sportaccommodaties. In dit onderzoek is gekozen voor de beheersvormen, zoals aangegeven in onderstaand kader. In zijn algemeenheid kan gezegd worden dat de mate van invloed van de gemeente afneemt in onderstaande volgorde. Voor een afgewogen keuze uit de verschillende mogelijkheden is het van belang om duidelijkheid te hebben over de betekenis van de sportaccommodatie in het gemeentelijk sportbeleid. Indien het gemeentelijk sportaccommodatiebeleid als kerntaak wordt beschouwd en de betreffende sportaccommodaties een belangrijk instrument zijn om deze kerntaak te kunnen uitvoeren, ligt het voor de hand de zeggenschap bij de gemeente te houden. Het sociaal rendement is met andere woorden belangrijker dan het economische rendement.

- Interne verzelfstandiging binnen de gemeente
- Externe verzelfstandiging door middel van het onderbrengen van taken bij een bestaande maatschappelijke organisatie (vaak een stichting of een BV) of een speciaal daarvoor op te richten organisatie
- Externe verzelfstandiging door taken over te dragen aan een (sport)vereniging
- Privatisering door overdracht van taken aan een commerciële partij

Bezettingsgraad

De bezettingsgraad is een percentage dat aangeeft in welke mate de totaal beschikbare capaciteit van een sportaccommodatie daadwerkelijk benut wordt. Dit percentage wordt bepaald door de benutte capaciteit te delen door de beschikbare capaciteit. Daarnaast is het afhankelijk van de ondergrond wat de belasting mag zijn.

Voor een sporthal ziet de uitwerking er dan als volgt uit. De norm voor de maximale bezetting van een sporthal per zaaldeel is 2.440 uur op jaarbasis, waarvan 1.040 uur overdag (primair onderwijs) en 1.120 uur avond- en weekendgebruik exclusief zondagen (verenigingen).

Voor primair onderwijs gaan wij uit van een normbezetting van 26 uren per week, voor het voortgezet onderwijs van 40 uren per week. In beide gevallen wordt uitgegaan van een openstelling gedurende 40 weken per jaar. Op grond van de bezettingspercentages komen wij tot de volgende waardering: <50% (slechte bezetting); 50-80% (redelijke bezetting); >80% (goede bezetting).

Bron: ICSadviseurs

De gemeenten hebben een zorgplicht voor bewegingsonderwijs. De gemeente heeft een wettelijke plicht om voor passend bewegingsonderwijs accommodatie(s) te zorgen voor het primair- en voortgezet onderwijs. Het gebruik en de verhuur van gemeentelijke gymzalen door clubs en verenigingen behoort tot het eigen beleid van de gemeente.⁵

In dit onderzoek zijn alleen de beschikbare bezettingspercentages bij gemeenten meegenomen. Dit onderzoek heeft niet als doel de verschillende bezettingspercentages te gaan berekenen.

Onderhoudstaat

Onroerend goed is onderhevig aan veroudering en slijtage. Regelmatig onderhoud is noodzakelijk om te waarborgen dat de economische levensduur wordt gehaald. Het is wenselijk om als gemeenten een meerjaren onderhoudsplan (MOP) te hebben om onverwachte uitgaven te voorkomen. Hierin staat de planning van toekomstige onderhoudsactiviteiten uitgezet in tijd.

Naast een meerjaren onderhoudsplan is er ook een meerjaren investeringsplan (MIP) nodig. In een MIP staat weergegeven welke kosten er verbonden zijn aan de onderhoudswerkzaamheden aan de sportaccommodaties. Het is bedoeld om zicht te krijgen in de jaarlijkse investeringen, om zo een overzicht te krijgen van de investeringen die in de komende jaren noodzakelijk zullen blijken. Een gymzaal wordt normaliter gebouwd en gebruikt voor een periode van 40 jaar.

In de jaren zestig en zeventig zijn veel sportaccommodaties gebouwd in Nederland. Als de levensduur van 40 jaar wordt bereikt dient onderzocht te worden of de levensduur nog kan worden verlengd van de sportaccommodatie. Dit vraagstuk speelt zich nu af binnen de gemeenten. De reden dat er in de jaren zestig en zeventig veel sportaccommodaties zijn gebouwd heeft te maken met de wederopbouw van Nederland na de Tweede Wereldoorlog. Er was een sterke bevolkingstoename, de geringe recreatie- en sportmogelijkheden in de nieuw gebouwde woonomgeving en de vermeerdering van de vrije tijd na de Tweede Wereldoorlog, maakte dat de behoefte aan recreatiemogelijkheden en sportaccommodaties in de naoorlogse periode sterk toenam. Het aanbod van goed functionerende sportgelegenheden was echter schaars. Pas in de jaren zestig en zeventig, werden er op grotere schaal en structureel financiële middelen beschikbaar gesteld. Hierbij werd zowel het oppervlak als het voorzieningenniveau van de accommodaties geleidelijk aan steeds verder uitgebreid.⁷

Jaar	Sportvelden	Gymlokalen/ zalen
1959	6974	3293
1963	8729	3991
1970	13136	5556
1975	17437	6777

Tabel 2 Overzicht van ontwikkeling van sportvelden en gymlokalen/zalen in aantallen

Als de levensduur van 40 jaar wordt bereikt dient onderzocht te worden of de levensduur nog kan worden verlengd van de sportaccommodatie. Verlenging van de levensduur betekent in dat geval dat er een grondige en uitgebreide renovatie plaats moet vinden waar bijvoorbeeld riolering, radiatoren en leidingen, elektranetwerk, waterleidingen, douches en toiletten worden vernieuwd. Veelal wordt ook de isolatie verbeterd en worden nieuwe kozijnen en dubbel glas aangebracht.⁶

Beheer en exploitatie

Onder exploitatie wordt, simpel gezegd, verstaan 'het bijhouden van een huishoudboekje'. Alle kosten tegenover de baten in enig jaar dienen per saldo ten minste op nihil uit te komen (inclusief de bijdrage van de gemeente). Voorbeelden van lasten zijn erfpacht/ huur grond, verzekeringen, energiekosten en schoonmaak. Bij de baten moet gedacht worden aan verhuur aan derden, sponsoring, baropbrengsten.⁶ Het beheren van een accommodatie is onder andere het onderhouden van een accommodatie. Onderhoud van de meeste sportaccommodaties wordt uitgevoerd door de gemeente. Ook hiervoor geldt dat er talloze constructies zijn. Er zijn sportaccommodaties volledig in handen van de gemeente en deze voert dan ook alle onderhoudswerkzaamheden uit. Er zijn ook constructies waarbij een vereniging (bijvoorbeeld tennisvereniging op een tennispark) jaarlijks een minimaal bedrag betaalt aan huur, waarbij de gemeente eigenaar blijft van grond en de vereniging zelf onderhoud verricht.

⁵ HEVO, (2010) 'Rapport Middelstum'

⁶ CBS, (1961) 'Statistisch zakboek'

Vraagstukken gemeenten t.b.v. sportaccommodaties

Op basis van deskresearch kan een onderverdeling worden gemaakt in de vraagstukken die gemeenten hebben met betrekking tot sportaccommodaties.

Vraagstuk	Toelichting
Nieuwe accommodatie	Waar, waarom, wanneer en kosten
Renovatie/verbouw bestaande accommodatie	Wat moet er gedaan worden, wanneer, door wie en welke kosten
Sluiten bestaande accommodatie	Accommodatie niet meer rendabel of te slecht voor onderhoud of i.v.m. nieuwbouw moet het worden gesloten.
Afstoten accommodatie	Heeft te maken met beheersvorm, wel of niet sluiten, kosten etc.
Tarieven	Welke tarieven gaan we hanteren?
Bezetting	Hoe staat het met bezetting en dekking en wat kunnen we hiermee?
Onderhoud	Onderhoud van accommodaties, zelf doen of afstoten, welke partij? Etc.
Inkomsten/ lasten	Exploitatie, mensen, middelen?
Beleid t.a.v. sport/accommodatie	Wat willen we als gemeente m.b.t. sport en wat betekent dit voor onze accommodaties?
Wet en regelgeving	Welke wetten en regels dienen we als gemeente na te leven?

Tabel 3 Overzicht van vraagstukken gemeenten

4. Resultaten van het onderzoek

4.1 Resultaten op provinciaal en gemeentelijk niveau

Op basis van het inventarisatieonderzoek sportaccommodaties zijn er 850 verschillende objecten te benoemen. Hierbij moet de kanttekening worden gemaakt dat een sporthal met onder andere een zwembadfunctie als twee verschillende objecten zijn opgenomen. De gemeenten waar de meeste objecten zijn gevestigd zijn de gemeenten Delfzijl, Groningen en Oldambt. De resultaten worden per deelvraag vanuit de onderzoeksvraag weergegeven.

4.1.1 Diverse categorieën in provincie en per gemeente

De sportaccommodaties kunnen gescheiden worden in binnen- en buitenaccommodaties en gecombineerde sportaccommodaties. Er zijn in totaal 356 binnensportobjecten en 493 buitensportobjecten. Zwembaden en paardensportaccommodaties hebben vaak een binnen- en buitengedeelte tot hun beschikking. Er zijn 36 gecombineerde, zowel binnen als buiten, sportaccommodaties te tellen.

Hieronder volgt een analyse per soort sportaccommodatie, uitgesplitst naar bovenlokaal en lokaal. Bovenlokale sportaccommodaties hebben een regionale functie, dat wil zeggen dat gebruikers van de betreffende sportaccommodaties niet alleen komen uit de gemeente zelf, maar ook uit aanliggende gemeenten. Deze sportaccommodaties hebben dus een gemeenteverstijgende functie. Daarnaast kunnen we lokale sportaccommodaties onderscheiden. Deze voorzieningen zijn bijna wel in elk dorp in de gemeente aanwezig.

Bovenlokale sportaccommodaties

Atletiekbanen

Er zijn 7 atletiekbanen in de provincie Groningen. Opvallend is dat alle atletiekbanen op één lijn liggen; Groningen, Haren, Veendam, Stadskanaal en Ter Apel. Deze laatste is echter een grasbaan en wordt niet door een atletiekvereniging gebruikt. Daarnaast hebben ook Delfzijl en Winschoten een atletiekbaan. De atletiekbaan in Delfzijl bedient de noordelijke regio. Noordwest- Groningen heeft geen atletiekvoorziening en is aangewezen op Delfzijl of Drachten. Atletiek is een groeiende sport. Dit komt vooral door groei van de loopsport. Onder loopsport wordt verstaan sportief wandelen, nordic walking, trimmen, joggen, hardlopen, crossloop, wegatletiek, 5 en 10 km baanatletiek. De samenleving is steeds meer gericht op gezondheid en fitheid. Echter kan geconstateerd worden dat deze groei niet direct gevolgen heeft voor de atletiekvoorzieningen. De hedendaagse loopster heeft steeds meer mogelijkheden om door zelfmanagement buiten de verenigingen een individueel passend aanbod te creëren en dit vindt vaak plaats in de openbare ruimte en open lucht. Atletiekbanen zijn voor de meeste loopsters handig vanwege de verlichting en de veiligheid.

Beachvelden

Er zijn voor zover bekend 7 beachvelden in de provincie. Deze zijn op één lijn gelegen van Leek naar Bellingwolde. In de stad Groningen zijn drie beachlocaties. Recreatieplaatsen met strand kunnen ook voorzien in een beachlocatie. Deze zijn niet meegenomen in de inventarisatie.

Fietscross- en wielervedbanen

Er zijn 7 fietscrossbanen in de provincie. Deze liggen goed verspreid over de provincie. Alleen in gemeente De Marne liggen twee fietscrossbanen vlakbij elkaar.

Er zijn twee wielervedbanen in de provincie, namelijk in de stad Groningen en in Veendam.

Golf- en midgetgolfbanen

Er zijn 6 golfbanen, 2 Pitch & Puttbanen en 5 midgetgolfbanen in de provincie. Van de 6 golfbanen zijn er 2 banen gevestigd op het grondgebied van de gemeente Slochteren. In het westen van de provincie zijn geen golfbanen aanwezig. Landelijk gezien is er een schaarste aan grondgebied voor aanleg van golfbanen, dit gaat voor de provincie Groningen niet op. De uitdaging voor de branche ligt in differentiatie van het golfaanbod en inspelen op de wensen van de verschillende doelgroepen. Vergrijzing vormt naast een bedreiging ook een kans voor de golfbranche, want de sport kan levenslang beoefend worden.

Hockey- en korfbalvelden

De provincie Groningen telt 15 buitensportaccommodaties voor de hockeysport. Deze zijn vooral gelegen in de meer welvarende gebieden van de provincie Groningen. De accommodaties zijn bijna allemaal gelegen in de grotere kernen en daar zie je dan ook vaak dat er twee hockeyparken zijn. De hockeyvelden in Delfzijl hebben een regiofunctie voor Noord-Groningen.

Er zijn 22 buitensportterreinen voor korfbal. Deze liggen verspreid over de provincie, met een iets grotere concentratie in de lijn Groningen – Leek.

Honk- en softbalvelden

Er zijn 5 honk- en softbalvoorzieningen. Deze liggen op de lijn van de A7; Leek, Groningen, Veendam en Winschoten. De KNBSB heeft in haar meerjarenbeleidsplan opgenomen om verenigingen meer te gaan clusteren.

Kart-, motor- en autosportbanen

Er zijn vier kartbanen in de provincie Groningen. Deze liggen op één lijn: Ulrum, Groningen, Veendam en Stadskanaal. Verder zijn er 14 motorsportbanen; deze kunnen we onderscheiden in 3 circuitbanen en 11 grasbanen. Grasbaanrace is echt een noordelijke plattelandssport. De grasbanen liggen verspreid over de provincie, vooral aan de randen van de provincie, in de krimpgebieden. De provincie telt maar één autosport circuit. Deze ligt in Ter Apel en is een van de weinige ovalracingbanen van Nederland.

Kegel- en bowlingcentra

Er zijn 18 kegel- en bowlingcentra in de provincie Groningen. Deze bevinden zich redelijk verspreid over de provincie. Alleen in de noordwesthoek van Groningen is slechts één baan in Zoutkamp. In Appingedam en Delfzijl zijn drie banen dicht bij elkaar, net als in de stad Groningen.

Paardensportaccommodaties

Er zijn 36 maneges in de provincie Groningen. Daarvan hebben er 15 een binnen- en buitenvoorziening. Elf maneges hebben alleen een binnenvoorziening, tien maneges hebben alleen een buitenvoorziening. Daarnaast zijn er 4 drafbanen in de provincie, in Groningen, Eenrum, Aduard en Leek. Allen zijn redelijk dicht bij elkaar, de provincie wordt daarmee zeker niet afgedekt.

Rugbyvelden

Er zijn 3 rugbyvelden in de provincie Groningen; twee in Groningen en één in Delfzijl. Er zijn relatief weinig rugbyvelden in de provincie Groningen ten opzichte van de rest van Nederland. Het rugbyveld van Delfzijl heeft een sterke regionale functie. Het westelijke gedeelte van de provincie Groningen kan ook uitwijken naar het rugbyveld in Drachten.

Skeelerbanen

Er zijn vijf skeelerbanen in de provincie Groningen en die bevinden zich in Groningen, Ten Boer, Veendam, Alteveer en Noordlaren. Deze individualistische sport wordt ook veel beoefend in de openbare ruimte.

Squashcentra

Er zijn 8 squashcentra in de provincie Groningen. Deze zijn vooral in de grote kernen gelegen. Noordwest Groningen heeft geen squashcentrum.

Tennishallen

Er zijn 9 indoor tennishallen in de provincie Groningen. Daarvan liggen er 7 in het gebied Groningen, Haren, Hoogezand, Veendam. In Ulrum staat de enige tennishal van Noord-Groningen (krimpgebied) die dus een regiofunctie vervult. Ditzelfde geldt voor de tennishal in Ter Apel die een regiofunctie voor het krimpgebied Oost-Groningen vervult. De blaashallen zijn niet meegenomen in de inventarisatie. Alle tennishallen zijn geprivatiseerd of extern verzelfstandigd.

De all-weatherbanen bij tennisverenigingen zijn de afgelopen periode sterk toegenomen. Voordelen van deze banen is dat ze het gehele jaar bespeelbaar zijn. Hierdoor is de noodzaak van een tennishal in de nabije omgeving aanzienlijk minder geworden.

Daarnaast constateren we een afname van leden bij de tennisverenigingen op het platteland (krimpgebieden) en een groei bij de verenigingen in de grote kernen.

Zwembaden

Er zijn 49 publiek toegankelijke zwemvoorzieningen in de provincie Groningen. Daarvan zijn 36 openbare zwembaden, de andere zwemvoorzieningen zijn bij sportscholen, sauna's, recreatieparken, hotels, campings en zwemscholen. Daarnaast zijn er in de provincie Groningen nog meer zwemvoorzieningen, maar deze zijn niet voor iedereen toegankelijk.

Men kan op 27 plaatsen binnen zwemmen en op 25 plaatsen buiten zwemmen. Van de 49 zwembaden zijn er 5 subtropisch. De binnenbaden en ook de subtropische zwembaden vinden we voornamelijk in de stad en grote kernen. In het noorden en oosten van Groningen zijn nauwelijks binnenzwembaden. In deze plattelandsgebieden en ook krimpgebieden zijn voornamelijk buitenzwembaden. De spreiding van deze zwembaden is goed; met uitzondering van de gemeenten Bellingwedde en Appingedam hebben alle gemeenten in Groningen één of meer zwembaden. De gemeente Appingedam heeft bewust gekozen om gezamenlijk met de gemeente Delfzijl één zwembad te realiseren en exploiteren.

Qua trends kan men een afname constateren in het schoolzwemmen. Uiteraard hangt dit af van het gemeentelijk beleid. Er is verder een toenemende vraag naar zwembaden voor doelgroepactiviteiten (onder andere vergrijzing en vernieuwing sportaanbod).

Per gemeente kunnen we het volgende analyseren als het gaat om de aard en de omvang van de bovenlokale sportaccommodaties.

<u>Bovenlokaal</u>	Atletiekbanen	Beachvelden	Fietscross- en wielerveden	Golf- en midgetgolfbanen	Hockey- en korfbalvelden	Honk- en softbalvelden	Kart-, motor- en autosportbanen	Kegel- en bowlingcentra	Paardensportaccommodaties	Rugbyvelden	Skeelerbanen	Squashbanen	Tennishallen	Zwembaden
Appingedam			1	1	1			1	2					
Bedum					1				1					1
Bellingwedde		1	2				2		1					
De Marne					1		2	1	1				1	1
Delfzijl	1			1	2		1	2	2	1		1		1
Eemsmond							1		2					2
Groningen	1	3	2	1	8	2	1	3	2	2	1	3	3	8
Grootegast					2		1		1					2
Haren	1			1	1				3		1		1	1
Hoogezand					2			2	1			1	2	3
Leek		1		2	3	1		2	3					2
Loppersum							2		2					2
Marum					3		1	1	1					1
Menterwolde					1				1					3
Oldambt	1	2	1	1	5	1			4			1		3
Pekela					1			1	1					1
Slochteren		1	1	3				1	1					2
Stadskanaal	1		1		2		2	1	2		1	1		6
Ten Boer											1			1
Veendam	1		1	2	3	1	2	1	1		1	1	1	2
Vlagtwedde	1			2			1	2	3				1	3
Winsum					2				3					1
Zuidhorn					3		1		1					3

Per soort sportaccommodatie zijn de objecten ook geografisch in kaart gebracht. Zie daarvoor bijlage 1 met alle overzichtskaartjes per soort sportaccommodatie.

Lokale sportaccommodaties

Sportcomplexen

Een binnen- en buitenaccommodatie op één locatie wordt gedefinieerd als een sportcomplex. Voorheen waren deze voorzieningen verspreid gesitueerd in de dorpskernen. In de loop van tijd zijn deze voorzieningen steeds meer geclusterd en hebben daarmee een bredere lokale functie gekregen dan alleen een dorpsfunctie. De sport kan zo efficiënter georganiseerd worden (gezamenlijke kantines, beheer, schoonmaak, etc.).

Sportparken en sportcentra

Sportparken bestaan uit buitensportaccommodaties van meer dan één tak van sport. Ditzelfde geldt voor sportcentra, maar dan voor binnensportaccommodaties.

Binnensportaccommodaties

De binnensportaccommodaties worden in deze analyse afgebakend met sporthallen, sportzalen en gymzalen. Er zijn 50 sporthallen in de provincie en 160 gym- en sportzalen.

Bij de binnensportaccommodaties is vooral bepalend dat de gemeente een wettelijke taak heeft om het bewegingsonderwijs te huisvesten. In de binnensportaccommodaties kunnen daarnaast verschillende takken van sport worden beoefend. Bij deze sportaccommodaties zie je dat er vaak een piek ligt op de avonduren. Overdag maakt het onderwijs er gebruik van of worden er naschoolse activiteiten georganiseerd. Uit de gesprekken met de gemeenten is gebleken dat de bezettingsgraad vaak niet duidelijk is. Vanwege krimp en vergroening in de provincie dienen kleine plattelandsscholen te sluiten. Dit kan consequenties hebben voor de lokale gymzalen omdat de wettelijk taak voor de gemeenten verdwijnt.

Playgrounds

In de provincie zijn 14 playgrounds bekend. Hieronder vallen ook de bekende playgrounds van Johan Cruijff en Richard Krajicek. Daarnaast worden de speelvelden ook onder de naam playgrounds benoemd. Het aantal van 14 playgrounds is niet compleet, de reden hiervan is dat openbare speelvelden niet benoemd zijn in gemeentegidsen. Bij ruimtelijke ordening wordt steeds vaker rekening gehouden met het creëren van speelvelden, om zo een sociaal ontmoetingspunt voor de jeugd te bewerkstelligen. In een beleidsbrief van 13 april 2006 doet de Minister van VROM een uitdrukkelijk beroep op de gemeenten om in de ruimtelijke planvorming voldoende ruimte te bestemmen als formele buitenspeelruimte. De minister geeft daarbij een richtlijn van 3% van de ruimte van de voor wonen bestemde gebieden en doet daarbij tevens het verzoek om aandacht te besteden aan de kwaliteit en de bereikbaarheid van de buitenspeelruimte.

Ijsbanen

Er is één indoor ijsbaan in de provincie Groningen en deze bevindt zich in de stad Groningen (Kardinge). Deze ijsbaan heeft een grote regionale functie, waar de hele provincie Groningen op aangewezen is. Verder zijn er 72 buitenijsbanen in de provincie Groningen. Deze liggen verspreid over het platteland; elk dorp heeft bijna wel een natuurijsbaan. In de gebieden waar op het kaartje geen ijsbanen staan, is onvoldoende informatie aangeleverd voor het onderzoek. Dit wil niet zeggen dat daar geen ijsbanen zijn.

Schietbanen

Er zijn 8 schietbanen in de provincie. Deze liggen verspreid in de provincie. In het noorden liggen er twee (Spijk en Uithuizen). In het westen ligt er één baan in Niekerk en de stad Groningen heeft een schietbaan. Verder valt op dat de andere vier schietbanen redelijk dicht bij elkaar gelegen zijn in Winschoten, Nieuwe Pekela, Blijham en Musselkanaal.

Tennisbanen

Er zijn 75 tennisbanen in de provincie Groningen. Veel dorpen en kernen hebben wel een tennispark met één of meerdere tennisbanen.

Voetbalvelden

Er zijn 118 voetbalparken in de provincie. Onder voetbalpark wordt verstaan een sportvoorziening met één of meerdere voetbalvelden. De meeste dorpen hebben wel een voetbalvereniging met één of meerdere voetbalvelden. De verenigingen hebben een belangrijke sociale functie in het dorp en daarmee is het voetbalveld een basisvoorziening. Vanwege de krimp zal er een overschot aan

voetbalvelden ontstaan in de plattelandsgebieden in Noordoost-Groningen. Wanneer in de toekomst voetbalvelden gaan verdwijnen, dient wel rekening gehouden te worden met de bereikbaarheid voor de jeugd. Verder kan geconstateerd worden dat er steeds meer kunstgrasvelden komen in plaats van natuurgrasvelden. Deze kunstgrasvelden kunnen het hele jaar door gebruikt worden.

Bij de vormgeving van accommodatiebeleid zijn vier aspecten van belang; de bereikbaarheid, de kwantiteit, de kwaliteit van de sportaccommodaties en de exploitatie er van. Voor de bereikbaarheid geldt dat een goede spreiding van sportaccommodaties leidt tot vermindering van afstand tot/en reistijd naar de accommodatie. Bij het verdwijnen van sportaccommodaties in de toekomst ten gevolge van krimp dient rekening gehouden te worden met de bereikbaarheid.

Kwantiteit en kwaliteit van sportaccommodaties zijn moeilijk van elkaar te scheiden. Wanneer ten gevolge van krimp sportaccommodaties gaan verdwijnen en daarmee de kwantiteit daalt, dient rekening gehouden te worden met behoud of zelfs verbetering van de kwaliteit van bestaande sportaccommodaties.

Naast deze drie genoemde aspecten is het ook belangrijk dat een sportaccommodatie exploitabel is. Veel gemeenten kiezen er voor om structureel te investeren in een sportvoorziening zodat deze behouden kan blijven voor een dorp of stad. Sportaccommodaties dragen bij aan een sociale structuur en deze structuur draagt weer bij aan de leefbaarheid van een dorp of wijk.

Per gemeente kunnen we het volgende analyseren als het gaat om de aard en de omvang van de lokale sportaccommodaties.

Lokaal	Sportcomplexen	Binnensportaccommodaties Gymzaal, sportzaal, sporthal	Jeu de boulesbanen	Playgrounds	IJsbanen	Schietbanen	Tennisbanen	Voetbalvelden
Appingedam	1	5			1		1	1
Bedum	1	5	2	2	2		2	3
Bellingwedde	2	4	1		3	1	3	4
De Marne	6	7	6	1	7		3	6
Delfzijl	4	16	2	1	6	1	5	10
Eemsum	3	9			7	1	2	9
Groningen	6	45		11	1	1	5	18
Grootegast	3	4			4	1	2	4
Haren	3	7	1				2	3
Hoogezand	4	15					4	5
Leek	4	10	3		6		3	4
Loppersum	4	6		3	7		4	5
Marum	0	3			3		2	3
Menterwolde	1	8			4		4	4
Oldambt	3	17			9	1	6	8
Pekela	1	3				1	2	4
Slochteren	6	8		1	9		5	4
Stadskanaal	3	14	1		5	1	3	8
Ten Boer	1	5			1		1	3
Veendam	2	8	1				2	5
Vlagtwedde	2	7			4		5	5
Winsum	5	8		2	6		4	6
Zuidhorn	3	6		1	5		4	4

Per soort sportaccommodatie zijn de objecten ook geografisch in kaart gebracht. Zie daarvoor bijlage 1 met alle overzichtskaartjes per soort sportaccommodatie.

4.1.2 Gebruikers

Er is besloten om de gebruikers van de sportaccommodaties in dit onderzoek toch niet in kaart te brengen. Het is namelijk een enorme klus om dit voor alle 850 objecten te doen en de gevonden informatie is dan ook weer snel verouderd. Op aanvraag kan Huis voor de Sport Groningen met inzet van eigen sportconsulenten snel inventariseren wie de soorten gebruikers zijn van een sportaccommodatie in een gemeente en welke sportverenigingen gebruik maken van deze accommodatie. De sportconsulent kan ook van deze sportverenigingen de ledenaantallen, de leeftijdsopbouw en het aantal vrijwilligers inventariseren op aanvraag.

4.1.3 Eigendom

Wat betreft eigendom zijn er provinciaal 377 gemeentelijke accommodaties (44%) en 252 sportaccommodaties zijn eigendom van derden (30%). Van 221 objecten is de eigendomsvorm onbekend (26%).

Van de binnensportobjecten zijn 144 gemeentelijk (45%) en 109 in eigendom van derden (34%). Diezelfde verhouding zien we ongeveer terug bij de buitensportobjecten; daarvan zijn 233 gemeentelijk (50%) en 143 in eigendom van derden (31%). De gegevens moeten ruim worden geïnterpreteerd aangezien er van één derde de eigendomsvorm niet bekend is. Dit heeft er mee te maken dat enkele gemeenten niet hebben meegewerkt aan het onderzoek, maar de accommodaties op adresniveau wel in het instrument zijn meegenomen.

4.1.4 Beheer- en exploitatieconstructie

Van de 850 sportaccommodaties is van 279 accommodaties bekend welke beheersconstructie wordt gehanteerd. Daarvan zijn 134 accommodaties verzelfstandigd (48%) en 145 accommodaties zijn geprivatiseerd (52%). Van de 134 accommodaties die zijn verzelfstandigd is 17% intern verzelfstandigd en 59% extern verzelfstandigd. Van 24% is de mate van verzelfstandiging niet bekend.

Het betreft vaak een lappendeken van verschillende beheersvormen per gemeente. De grond van een sportvoorziening is meestal van de gemeente, maar over het clubhuis of kleedkamers kunnen weer andere afspraken gemaakt zijn. Dus zelfs binnen een sportcomplex verschilt de beheersconstructie. Daarom hebben gemeenten dit vaak niet goed in kaart en moeten dit ophalen uit stukken waar ze nu geen tijd voor hebben genomen. Daarom is het slechts gelukt om 33% in kaart te brengen.

4.1.5 Exploitatieoverzicht en bijdrage gemeente

In de gesprekken met gemeenten is geïnventariseerd of exploitatieoverzichten aanwezig zijn van de sportaccommodaties. Alle gemeenten geven aan dat zij van de gemeentelijke sportaccommodaties een exploitatieoverzicht hebben. De meeste gemeenten hebben deze echter niet snel voorhanden of willen de gegevens niet prijsgeven. Zeven gemeenten geven aan dat het exploitatieoverzicht is te vinden in de gemeentelijke begroting. Wat de gemeentelijke bijdrage is aan sportaccommodaties is voor de gemeenten moeilijk te beantwoorden. De helft van de gemeenten heeft deze cijfers niet snel paraat en twee gemeenten geven aan dat deze cijfers onbekend zijn. Twee gemeenten kunnen aangeven welk bedrag per inwoner naar sportvoorzieningen gaat (€ 70 en € 79 per inwoner). Twee gemeenten kunnen de totale bijdrage benoemen.

4.1.6 Onderhoudstaat en meerjaren onderhoudsplanung

Er is geïnventariseerd bij gemeenten of de onderhoudsstaat van een sportaccommodatie bekend is. Dit is bij alle gemeenten het geval. Bij de meeste gemeenten is ook voor een deel van de sportaccommodaties in kaart gebracht wat de onderhoudsstatus per sportaccommodatie is. Het onderhoud is dan bekend en is omschreven in een meerjaren onderhoudsplanung. Gemeenten zijn verplicht te controleren op de onderhoudsstaat, ook indien het beheer is uitbesteed. Dit laatste is onvoldoende bekend bij de gemeenten.

4.1.7 Bezettingspercentages

Er is geïnventariseerd of bij gemeenten de bezetting van de sportaccommodaties in kaart is gebracht. Dit is bij alle gemeenten het geval. Echter is bij meer dan de helft van de gemeenten dit niet in percentage omgezet. De gemeenten geven aan dat zij niet direct het belang zien om de bezetting om te rekenen in percentages. Er zijn daarnaast ook meerdere manieren om de percentages te berekenen. Hiervoor zal dan één methode voor gebruikt moeten worden om de vergelijking te kunnen maken.

4.1.8 Bestaande plannen m.b.t. huidige en toekomstige accommodaties en sportverenigingen

Er is geïnventariseerd welke gemeenten sportaccommodatiebeleid hebben, welke dit in ontwikkeling hebben of welke gemeenten geen beleid hebben. Er zijn meerdere gemeenten die aangeven dit jaar aan de slag te willen met nieuw sportaccommodatiebeleid. Menterwolde, Slochteren en Leek zijn hier voorbeelden van. Daarnaast hebben gemeenten ook het sportaccommodatiebeleid meegenomen in de sportnota. De Marne heeft aangeven geen sportaccommodatiebeleid meer te hebben sinds 2010. Dit heeft mede te maken met de bezuinigingen.

4.1.9 Behoeftetepeiling aan afstemming, samenwerking, integrale aanpak en externe ondersteuning door Huis voor de Sport Groningen

Er is geïnventariseerd welke ondersteuningsbehoeften de gemeenten hebben. Driekwart van de gemeenten ziet een duidelijke meerwaarde in een kenniscentrum, of ook actieve kennisdeling rondom het themagebied sportaccommodaties. De reden hiervan is dat de ambtenaren steeds minder tijd hebben om zich ergens in te verdiepen. Dan is één loket voor vragen en advies wenselijk, net als georganiseerde kennisdeling.

De helft van de gemeenten ziet ook graag dat er afstemming komt op bovenlokaal niveau over het sportaccommodatiebeleid. Dit is nodig voor een optimale spreiding van de accommodaties en om het mogelijk te houden de accommodaties te financieren naar de toekomst toe.

Een kwart van de gemeenten is momenteel ook bezig met lokale beleidsontwikkeling en wil hier graag in ondersteund worden.

Aan het ondersteunen van gemeenten bij het in kaart brengen van de bezettingsgraad of participatiegraad is niet direct behoefte, omdat er geen prioriteit aan gegeven wordt. Daarnaast hebben de meeste gemeenten een meerjaren onderhoudsplanning en is ondersteuning daarin nu ook niet van belang. De draagvlaktrajecten, zoals in de gemeente Delfzijl, pakken de gemeenten zelf op en weten Huis voor de Sport Groningen te vinden voor verenigingsondersteuning.

5 Conclusies en slotbeschouwing

In dit laatste hoofdstuk wordt teruggeblikt op het onderzoek 'Sportaccommodaties in de provincie Groningen'; waarbij onder andere alle sportaccommodaties in kaart zijn gebracht. De resultaten van het kwantitatieve onderzoek worden gekoppeld aan de probleemstelling. In paragraaf 5.1 worden de conclusies weergegeven in relatie tot de deelvragen om een antwoord te geven op de probleemstelling. Met een slotbeschouwing in paragraaf 5.2 wordt het hoofdstuk afgesloten.

5.1 Conclusies

In dit onderzoek wordt beoogd een antwoord te geven op de volgende onderzoeksvraag: 'Hoe is de huidige situatie op het gebied van sportaccommodaties in de provincie Groningen'.

Sportaccommodaties in kaart

De sportaccommodaties zijn in kaart gebracht. Op twee manier zijn de gegevens nu in beeld. Allereerst is er een databestand met alle benodigde gegevens van de sportaccommodaties. Op code zijn de volgende data verzameld: locatie, soort accommodatie, wel/geen cluster van sportaccommodaties, eigendom en welke beheersconstructie aanwezig is. Per gemeente en provinciaal zijn daarmee deze gegevens in kaart gebracht. Dit databestand is in beheer bij Huis voor de Sport Groningen en zal zo goed mogelijk actueel gehouden worden. Een overzicht van aantallen per gemeente per soort accommodaties is te vinden in paragraaf 4.1.1.

Ten tweede zijn de sportaccommodaties via het GIS-systeem visueel in kaart gebracht om zo de spreiding in de gemeente, regionaal of provinciaal goed te kunnen zien. Per soort accommodatie is een afdruk gemaakt van de aanwezige sportaccommodaties in de provincie Groningen. Deze kaartjes zijn toegevoegd in de bijlagen. Voor gemeenten en provincie is het mogelijk om ook kaartjes te laten maken van de gemeentelijke of regionale situatie. Deze opdracht kan uitgevoerd worden door Grontmij.

De sportaccommodaties zijn uitgesplitst naar accommodaties met een lokale en een bovenlokale functie. Hiervoor is gekozen, omdat bij accommodaties met een lokale functie gemeenten zelf keuzes kunnen maken. Maar wanneer het accommodaties met bovenlokale functies betreft, is het raadzaam om de keuzes af te laten hangen van de situatie in de omliggende gemeenten.

Eigendomsvormen

Iets minder dan de helft van de sportaccommodaties zijn in eigendom van de gemeente. Daar waar de gemeente eigenaar is, komen de investeringen in de accommodatie automatisch voor rekening van deze gemeente. Is de gemeente geen eigenaar van de sportaccommodatie, dan is er juridisch geen verplichting tot investering. Echter in de praktijk is de kans groot dat bij ingrijpende onderhoudswerkzaamheden de betreffende eigenaar hiervoor alsnog een subsidieverzoek indient bij de gemeente. En daarmee draagt de gemeente nog steeds bij aan de sportaccommodatie. Zowel bij binnen- als bij buitensportaccommodaties is de verhouding van eigendom van een gemeente ten opzichte van een derde ongeveer gelijk.

In gemeentelijk eigendom zijn vooral atletiekbanen, drafbanen, het grootste deel van de gymzalen, sportzalen en sporthallen, jeu de boulesbanen, korfbalvelden en voetbalvelden.

De golfbanen, kartbanen, kegel- en bowlingbanen, maneges, sportscholen, squashcentra en tennishallen zijn overwegend eigendom van derden.

Beheer- en exploitatieconstructie

Er is binnen de provincie een enorme lappendeken aan verschillende beheer- en exploitatieconstructies zichtbaar. Zelfs binnen een gemeente of soms zelfs binnen een sportcomplex zijn verschillende afspraken gemaakt.

Ongeveer de helft van de sportaccommodaties is geprivatiseerd. Dit zijn vaak de golfbanen, maneges, sportscholen en squashcentra. Er is maar een klein deel van de sportaccommodaties, waar deze gegevens bekend zijn, intern verzelfstandigd. Het grootste deel is extern verzelfstandigd.

Sommige gemeenten houden bewust alles in eigen beheer.

Exploitatieoverzicht en bijdrage gemeente

Het is niet gelukt om exploitatieoverzichten van sportaccommodaties provinciaal in kaart te brengen. Gemeenten geven aan dat zij deze exploitatieoverzichten wel hebben, maar deze gegevens zijn vaak niet snel voor handen of wil men niet prijsgeven. De exploitatieoverzichten zijn lokaal dus wel in

kaart, vaak via de gemeentelijke begroting. Ditzelfde geldt voor de hoogte van de bijdrage van gemeenten aan sportaccommodaties. Het is niet gelukt om dit provinciaal in kaart te brengen.

Onderhoudstaat en meerjaren onderhoudsplanning

De onderhoudsstaat van een sportaccommodatie is bij de meeste gemeenten lokaal in kaart. Opvallend is dat onvoldoende bekend is bij gemeenten dat ze verplicht zijn de onderhoudsstaat van een sportaccommodatie te controleren, ook indien het beheer is uitbesteed. Ook de meerjaren onderhoudsplanning van een sportaccommodaties is lokaal per sportaccommodatie in kaart bij de gemeenten.

Bezettingspercentages

De bezetting van sportaccommodaties is lokaal bij gemeenten in kaart. Echter is bij meer dan de helft van de gemeenten deze bezetting niet omgerekend in percentages. Lastig is dat hier verschillende methoden voor zijn. Eén uniforme berekenmethode in de provincie Groningen zou wenselijk zijn.

Bestaande plannen m.b.t. huidige en toekomstige accommodaties en sportverenigingen

Provinciaal is in kaart gebracht welke gemeenten een sportaccommodatiebeleid hebben, welke deze in ontwikkeling hebben en welke gemeenten geen beleid hebben. Veel gemeenten hebben geen lange termijn beleid/visie betreffende sport en specifiek accommodatiebeleid. Dit komt onder andere door de politieke wisselingen in de gemeente. Wanneer er geen beleid is of zelfs als er beleid is, zijn keuzes onderhevig aan persoonlijke invloed en de invloed van de gemeenteraad. Gemeenten zien daarom graag dat er ook bovenlokaal sportbeleid wordt ontwikkeld.

Behoeftepeiling aan afstemming, samenwerking, integrale aanpak en externe ondersteuning door Huis voor de Sport Groningen

Provinciaal is in kaart gebracht welke ondersteuningsbehoeften de gemeenten hebben. Driekwart van de gemeenten ziet een duidelijke meerwaarde in een kenniscentrum, of ook actieve kennisdeling rondom het themagebied sportaccommodaties. De helft van de gemeenten ziet ook graag dat er afstemming komt op bovenlokaal niveau over het sportaccommodatiebeleid. Een kwart van de gemeenten is bezig met lokale beleidsontwikkeling en wil hier graag in ondersteund worden. Aan ondersteuning bij het in kaart brengen van de bezettingsgraad of participatiegraad is niet direct behoefte, omdat er geen prioriteit aan gegeven wordt. Daarnaast hebben de meeste gemeenten een meerjaren onderhoudsplanning en is ondersteuning daarin nu niet van belang.

5.2 Slotbeschouwing

Veel gemeenten vinden het lastig om buiten de grenzen van de eigen gemeente te kijken. Door de bezuinigingen zijn gemeenten steeds meer genoodzaakt om samen te gaan werken. Met de ontwikkeling van een instrument waarin de sportaccommodaties in kaart zijn gebracht, kunnen gemeenten nu gemakkelijker op provinciaal niveau tegen het vraagstuk aankijken. In gezamenlijkheid kunnen nu mogelijk besluiten op provinciaal niveau worden genomen, gevoed door deze feitelijke gegevens.

Inventarisatie sportaccommodaties

De inventarisatie is tot stand gekomen door het aanleveren van gegevens vanuit gemeenten en deskresearch via internet. Niet alle sportvoorzieningen zijn meegenomen in de inventarisatie. De dojo's, klimcentra, fitnesscentra en indoor skibanen zijn niet meegenomen. Dit zijn sportvoorzieningen voor commercieel gebruik en daarom voor Huis voor de Sport Groningen moeilijk in kaart te brengen. Ook biedt dit voor gemeenten weinig toegevoegde waarde, omdat zij niet verantwoordelijk zijn voor de exploitatie ervan.

Ook de watersportaccommodaties en jeu de boulesbanen zijn niet meegenomen. Gemeenten hebben deze gegevens niet aangeleverd en in de inventarisatie en via deskresearch is het heel lastig de juiste gegevens te achterhalen.

De kunstgrasvelden zijn niet uitgesplitst in de inventarisatie van voetbalvelden.

Ondersteuning gemeenten

Aan de hand van de uitkomsten van dit onderzoek is het aanbevelen dat een organisatie als Huis voor de Sport Groningen de behoeften van gemeenten aan ondersteuning vertaald naar een aanbod in haar dienstenconcept. Daarbij kan gedacht worden aan ondersteuning op de volgende vlakken:

- Advies en ondersteuning bij de ontwikkeling van sportaccommodatiebeleid
- Met GIS-instrument 'Sportaccommodaties lokaal in kaart'

- Procesbegeleiding draagvlaktrajecten gebruikers sportaccommodaties
- Advies en ondersteuning bij verhoging van/inventarisatie bezettingsgraad sportaccommodaties
- Kennisdeling en een sportloket voor vraag en aanbod betreffende sportaccommodaties
- Beheer en actualisatie van databestand sportaccommodaties

Aanbevelingen

Huis voor de sport Groningen heeft voortkomend uit dit inventarisatieonderzoek aanbevelingen geschreven voor de provincie. Het is aan de provincie of deze aanbevelingen gecommuniceerd worden.

Bijlage 1 Sportaccommodaties in kaart

De sportaccommodaties zijn uit te splitsen naar;

Bovenlokaal

- Atletiekbanen
- Beachvelden
- Fietscross- en wielerveden
- Golf- en midgetgolfbanen
- Hockey- en korfbalvelden
- Honk- en softbalvelden
- Kart-, motor- en autosportbanen
- Kegel- en bowlingcentra
- Paardensportaccommodaties
- Rugbyvelden
- Skeelerbanen
- Squashbanen
- Tennishallen
- Zwembaden

Lokaal

- Sportcomplexen
- Binnensportaccommodaties
- Jeu de boulesbanen
- Playgrounds
- Ijsbanen
- Schietbanen
- Tennisbanen
- Voetbalvelden

Bijlage 2 Overzicht sportaccommodaties

Dit overzicht bevindt zich in een digitaal excelbestand waarin de volgende informatie staat uitgesplitst:

- Objectcode
- Plaats
- Gemeente
- Krimpgebied (wel/niet)
- Soort accommodatie (binnen, buiten, nat)
- Sportcomplex (wel/niet)
- Sportpark (wel/niet)
- Type sportaccommodatie
- Eigendom (derden, gemeentelijk)
- Beheersconstructie (intern verzelfstandigd, extern verzelfstandigd, verzelfstandigd, privaat)

Dit overzicht is in beheer bij Huis voor de Sport Groningen.

Bijlage 3 Resultaten inventarisatieonderzoek gemeenten

Gemeenten	Is er sportaccommodatie beleid aanwezig in de gemeente?	Is de bezettingsgraad bekend van de sportaccommodaties?	Is de onderhoudsstaat bekend van de sportaccommodaties?
Bedum	Aanwezig	Bekend Niet in percentages uitgewerkt	Bekend
De Marne	Niet aanwezig Na 2010 geen nieuwe beleidsnota geschreven	Bekend Niet in percentages uitgewerkt	Bekend
Groningen/ Ten Boer	Aanwezig	Bekend	Bekend
Haren	Aanwezig In de sportnota opgenomen	Bekend Niet in percentages uitgewerkt	Bekend
Leek	In ontwikkeling	Bekend Bezetting van de buitensport accommodaties is berekend en van binnensportaccommodaties is in ontwikkeling	Bekend
Menterwolde	Aanwezig Niet up to date meer	Bekend Niet in percentages uitgewerkt	Bekend
Pekela	In ontwikkeling	Bekend Niet in percentages uitgewerkt	Bekend
Slochteren	Niet aanwezig In 2012 wordt een beleidsnota ontwikkeld	Bekend Niet in percentages uitgewerkt	Bekend
Veendam	Aanwezig	Bekend	Bekend
Vlagtwedde	Aanwezig In de sportnota opgenomen (klein gedeelte)	Bekend, bezettingsgraad in percentage niet actueel. Bezetting wel bekend	Bekend
Winsum	Aanwezig	Bekend Niet in percentages uitgewerkt	Bekend

Gemeenten	Is er een exploitatieoverzicht aanwezig van de sportaccommodaties?	Wat is de totale bijdrage van de gemeente aan sportvoorzieningen?	Wat zijn de ondersteuningsbehoeften op het gebied van sportaccommodaties?
Bedum	Aanwezig	Miljoen, 79 euro per inwoner (incl. kapitaallasten)	Sportaccommodatiebeleid Kenniscentrum Actieve kennisdeling Beleidsontwikkeling bovenlokaal
De Marne	Aanwezig	Niet paraat	Accommodatiebeleid, wens is om geïntegreerd plan te maken (sportdorp). De middelen hiervoor zijn er niet. Participatiegraad is handig om te weten, maar is geen prioriteit.
Groningen/ Ten Boer	Aanwezig	20 miljoen	Afstemmen met HvdSG over beleidsontwikkeling Meedenken kenniscentrum Actieve kennisdeling Beleidsontwikkeling bovenlokaal, is essentieel om in de toekomst sportaccommodaties te kunnen blijven financieren
Haren	Aanwezig In de gemeentelijke begroting opgenomen	Niet paraat	Accommodatiebeleid In 2012 wordt er nieuw beleid ontwikkeld
Leek	Aanwezig In de gemeentelijke begroting opgenomen	Onbekend	Kenniscentrum Actieve kennisdeling
Menterwolde	Aanwezig In de gemeentelijke begroting opgenomen	Niet paraat	Kenniscentrum Actieve kennisdeling Beleidsontwikkeling bovenlokaal (werkt vooral samen met buurgemeente)
Pekela	Aanwezig In de gemeentelijke begroting opgenomen	Niet paraat	Zie Veendam
Slochteren	Aanwezig In de gemeentelijke begroting opgenomen	Onbekend	Accommodatiebeleid, hier nog geen directe behoefte aan. Draagvlaktraject zou een onderdeel kunnen zijn van het ontwikkelde beleid Kenniscentrum Actieve kennisdeling (weinig tijd/fte om kennis te vergaren) HvdSG als beheersorganisatie van accommodaties
Veendam	Aanwezig	70 euro per inwoner (incl. kapitaalslasten)	Gemeente Veendam kan alles zelf uitvoeren en regelen, geen directe behoefte aan ondersteuning. Maar ziet wel rol voor HvdSG om kleine gemeenten te ondersteunen Kenniscentrum Actieve kennisdeling Beleidsontwikkeling bovenlokaal, discussie met elkaar aangaan hoe te zorgen voor een optimale spreiding.
Vlagtwedde	Aanwezig In de gemeentelijke begroting opgenomen	Niet paraat	Geen, speelt op dit moment niets in de gemeente waar externe ondersteuning voor nodig is.
Winsum	Aanwezig In de gemeentelijke begroting opgenomen	Niet paraat	Kenniscentrum Actieve kennisdeling Beleidsontwikkeling bovenlokaal